

Uppdrag att stärka hälso- och sjukvårdens arbete vid misstanke om att barn och unga far illa eller riskerar att fara illa samt utbetalning av medel

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga, sammanställa och sprida kunskap som kan stödja, underlätta och förbättra hälso- och sjukvårdens arbete när det gäller att uppmärksamma, bemöta och ta hand om barn och unga som de misstänker far illa eller riskerar att fara illa. Även tandvårdens roll i arbetet med att uppmärksamma barn som far illa ska beaktas i uppdraget.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 30 september 2013. Redovisningen ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har.

Socialstyrelsen tilldelas 1 000 000 kronor för genomförandet av detta uppdrag. Finansiering sker inom ramen för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård, anslagsposten 18 God vård och folkhälsa. Medlen utbetalas av Kammarkollegiet under 2012 till Socialstyrelsen engångsvis efter rekvisition. Rekvisitionen ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har och ska ske senast den 1 juli 2012. Medel som inte har utnyttjats ska återbetalas till Kammarkollegiet senast den 31 mars 2013.

Socialstyrelsen ska samråda med berörda myndigheter och organisationer. Det gäller särskilt Sveriges Kommuner och Landsting samt de organisationer som företräder berörda professioner i hälso- och sjukvården. Socialstyrelsen ska även i lämpliga delar samordna projektet med övrigt arbete och regeringsuppdrag som myndigheten ansvarar för på området barn som far illa. Myndigheten har bl.a. uppdraget att genomföra en kartläggning av verksamheter som har behov av kunskap om våld

mot barn m.m., uppdraget att analysera vilka behov som socialtjänsten och hälso- och sjukvården har av vägledning, utvärdering och uppföljning eller annat när det gäller offer för hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive barn och unga som förmås ingå äktenskap mot sin vilja samt uppdraget att leda, samordna och stimulera till ett nationellt utvecklingsarbete av stöd till barn i familjer med missbruk m.m.

Bakgrund

Barn som far illa eller riskerar att fara illa, är ett gemensamt samhällsansvar. Ett stort antal flickor och pojkar far illa varje dag i Sverige. Det kan handla om att de utsätts för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar, fysisk eller psykisk försummelse. Rättsväsendet, de sociala myndigheterna, skolan och hälso- och sjukvården har alla viktiga roller i arbetet med att förebygga, upptäcka och tillgodose de utsatta barnens behov.

Hälso- och sjukvården är enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) skyldig att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. I hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) står det att hälso- och sjukvården har ett ansvar för barn i utsatta situationer och att de har en viktig roll när det gäller att uppmärksamma barn som far illa och anmäla detta till socialnämnden. Det gäller både när barnet är patient och när barnets föräldrar för egen del vänder sig till hälso- och sjukvården. Hälso- och sjukvården ska dessutom beakta utsatta barns behov av information, råd och stöd.

I dag saknas det nationella rekommendationer eller rutiner i hälso- och sjukvården för att identifiera barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa, ge adekvata insatser och fullgöra den lagstadgade anmälningskyldigheten till socialnämnden. I Barnskyddsutredningens betänkande Lag om stöd och skydd för barn och unga (SOU 2009:68) visar utredningen på att det är många barn som misstänks fara illa men att det inte kommer till socialnämndens kännedom eftersom misstanken inte anmäls. Det betyder att det kan förekomma en underrapportering från dem som är skyldiga att rapportera om en flicka eller pojke far illa. Även Socialstyrelsen lyfter fram problemet med att myndigheter inte alltid uppmärksammar ett barns utsatta situation. I sin rapport Barn som avlidit med anledning av brott – dödsfallsutredningar 2010–2011 anger Socialstyrelsen bl.a. att hälso- och sjukvården inte alltid uppmärksammar ett barns utsatta situation vid vuxnas kontakter med vården vilket leder till att hälso- och sjukvården brister i sin anmälningskyldighet. Rapporten visar också att den lagstadgade skyldigheten för myndigheter att samverka i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa inte lett

till en tillräckligt väl fungerande samverkan. Det handlar främst om samverkan mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård, polis och skola. När det gäller polisanmälningar om misshandel och sexuella övergrepp mot barn visar Brottsförebyggande rådet i sin rapport Den polisanmälda barnmisshandeln från 2011 (Brå-rapport 2011:16) att anmälningar som initierats av hälso- och sjukvården svarar för en mycket liten andel av de anmälda brotten.

Socialstyrelsen har uppdraget att leda, samordna och stimulera ett nationellt utvecklingsarbete av stöd till barn i familjer med missbruk, psykisk funktionsnedsättning eller där våld förekommer. En del i uppdraget är att stödja hälso- och sjukvården när det gäller att ge barn i utsatta situationer information, råd och stöd. Socialstyrelsen har dessutom tagit fram en kunskapsöversikt, Barn som har blivit eller riskerar att bli utsatta för försummelse eller övergrepp, som underlag för nationella riktlinjer eller annan vägledning. Översikten saknar dock till stor del hälso- och sjukvårdsinsatser.

Behovet av rutiner i hälso- och sjukvården är stort, såväl när det gäller att tidigt kunna upptäcka tecken på försummelse eller andra problem som att kunna vårda de barn och unga som far illa. Kompetensen behöver också stärkas, både i det förebyggande arbetet och när det gäller det medicinska omhändertagandet av dessa barn.

Ärendet

Under de senaste åren har regeringen och andra aktörer vidtagit olika åtgärder med fokus på barn som far illa. Frågor som rör barn som bevitnat våld och barn som växer upp i familjer med missbruksproblem har särskilt uppmärksammats. Inom ramen för flera av dessa åtgärder har det framkommit att det finns ett behov inom olika professioner av ökad kunskap kring frågorna och det gäller särskilt inom hälso- och sjukvården. Socialstyrelsen får därför i uppdrag att kartlägga, sammanställa och sprida kunskap som kan stödja, underlätta och förbättra hälso- och sjukvårdens arbete när det gäller att uppmärksamma, bemöta och ta hand om barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa. Även tandvårdens roll i arbetet med att uppmärksamma barn som far illa ska beaktas i uppdraget. Uppdraget syftar särskilt till att utveckla kunskapsstyrningen mot en evidensbaserad praktik inom området.

Hälso- och sjukvårdens arbete med barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa är ett stort område. I sitt arbete ska Socialstyrelsen överväga om det finns skäl att som ett första steg prioritera insatser för hälso- och sjukvårdens arbete vid misstanke om att barn och unga har utsatts för våld, inklusive barn och unga som har utsatts för sexuella övergrepp

eller som bevittnat våld. Viktiga områden för sådana insatser kan vara kunskapsutveckling för att identifiera misstänkta fall av barnmisshandel, dokumentera skador och ge adekvata medicinska insatser samt utveckling av rutiner för hälso- och sjukvårdens arbete med målgruppen, anmälan till socialtjänsten och samverkan med andra aktörer när barn och unga utsätts för våld.

För 2013 avser regeringen att avsätta 500 000 kronor för uppdraget. Medel för 2013 utbetalas i den mån riksdagen beviljar medel för detta ändamål.

På regeringens vägnar

Göran Hägglund

Sara Johansson

Likalydande till
Socialstyrelsen

Kopia till

Statsrådsberedningen
Justitiedepartementet/Krim
Finansdepartementet/Ba
Utbildningsdepartementet/JÄM, UC
Regeringskansliets förvaltningsavdelning
Socialutskottet
Barnombudsmannen
Ungdomsstyrelsen
Barnläkarföreningen
Stiftelsen Allmänna Barnhuset
Sveriges Kommuner och Landsting